

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

**ОДЕСЬКІ ГРУДНЕВІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАНЯ:
ПРИВАТНЕ ПРАВО, ЯК КОНЦЕПТ
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР**

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції

*Одеса,
12 грудня 2024 року*

Одеса
Фенікс
2024

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонов*,
докторки юридичних наук, професорки *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професорка;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Члени оргкомітету Всеукраїнської наукової конференції:

Андронов Ігор – д.ю.н., професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Подцерковний Олег – д.ю.н., зав. кафедри господарського права та процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Харитонов Олена – д.ю.н., зав. кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Харитонов Тетяна – д.ю.н., зав. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Мінченко Райса – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Бабич Ірина – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Берназ-Лукавецька Олена – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Матійко Микола – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Орзіх Юрій – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Шамота Олександр – асистент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія»;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія».

Одеські грудневі цивілістичні читання: приватне право, як концепт в умовах війни: людський вимір : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 12 груд. 2024 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонов, д.ю.н., проф. І. Давидової ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 318 с. – Режим доступу:

ISBN 978-617-8430-40-5

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних, історичних і методологічних проблем цивільного права та процесу, господарського права і процесу, аграрного, земельного, екологічного та природоресурсового права та інших галузей приватного права, які були оприлюднені на Всеукраїнській науковій конференції 12 грудня 2024 р. в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.1 : 341.9“364” (477)

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

Кошуцька Орина Олександрівна, Тучак Олександра Іванівна ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	191
Кривінок Вікторія, Сергієнко Юлія РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ТА РОЗПОДІЛ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	195
Кривуля Єлизавета Олександрівна, ПРОБЛЕМИ МЕДІАЦІЇ В СІМЕЙНИХ СПОРАХ	199
Ліщук Софія Олександрівна, ЗАХИСТ ГІДНОСТІ, ЧЕСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ОСІБ	203
Маркасова Лілія Вячеславівна, РИМСЬКЕ ПРАВО СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ	207
Матвєєва Олена Андріївна, ПРАВО НА НАДАННЯ ДОСТУПУ ДО ІНТЕРНЕТУ.....	212
Мельник Тетяна Романівна, ПРАВА ПРИВАТНИХ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА КОМПЕНСАЦІЮ ШКОДИ ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ.....	216
Мерчанський Іван Русланович, ОСОБЛИВОСТІ УСИНОВЛЕННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ ..	218
Нестерук Катерина Олегівна, НЕДОТОРКАНИСТЬ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ В ЦИФРОВУ ДОБУ (ПРАКТИКА ЄСПЛ)	221
Новак Юлія Іванівна, ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ РІШЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	224
Паньковець Євгеній Степанович, ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВА НА СПІЛКУВАННЯ З ОДНИМ ІЗ БАТЬКІВ, ЯКИЙ ПРОЖИВАЄ ОКРЕМО, В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	228
Полегенька Вікторія Сергіївна, Ковбасюк Владислав Олександрович, ПИТАННЯ АЛІМЕНТНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНИХ УМОВАХ	232
Рабоча Олександра Юрійвна, Постояк Катерина Миколаївна МІЖНАРОДНЕ УСИНОВЛЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГОЛЮВАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ.....	235
Рошиян Аліна Юрійвна, Давиденко Ангеліна Максимівна, ВИРІШЕННЯ БАТЬКАМИ ПИТАНЬ ЩОДО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ	238
Сковородецька Тетяна Віталіївна, ПРАВОВІДАНІСТЬ ТА ДІЄЗДАНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА РИМСЬКИМ ПРИВАТНИМ ПРАВОМ	244

Сковородецька Тетяна Віталіївна,

Студентка 1 курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к. ю. н., доцентка Берназ-Лукавецька О. М.

ПРАВОЗДАТНІСТЬ ТА ДІЄЗДАТНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА РИМСЬКИМ ПРИВАТНИМ ПРАВОМ

Римське приватне право є основою сучасних правових систем, зокрема цивільного права, яке ми сьогодні застосовуємо в Україні. Одними з ключових понять римського права є правоздатність та дієздатність фізичних осіб. Ці категорії визначають правові можливості індивідів, їх здатність вступати в правові відносини та здійснювати права й обов'язки. Вони є основними елементами правосуб'єктності в римському праві, і хоча з часом ці поняття зазнали значних змін, вони залишаються важливими у розумінні сучасного цивільного права.

Правоздатність в римському праві була визначена як здатність особи мати права та обов'язки, тобто бути суб'єктом правовідносин. Це поняття було досить широким і включало в себе не лише правову здатність мати власність або укласти контракти, але й здатність бути носієм прав і обов'язків, що виникають внаслідок юридичних фактів.

У класичному римському праві правоздатність була універсальною і визнана за всіма людьми, незалежно від їхнього соціального статусу. Втім, її обсяг та застосування варіювались залежно від певних обставин, таких як стать, вік, громадянство або юридична приналежність особи. Так, римські юристи розрізняли повну та обмежену правоздатність.

Повну правоздатність мали громадяни Риму, які досягли певного віку й мали стабільний соціальний статус. Зазвичай, правоздатність припускала право бути власником майна, укласти контракти та брати участь у судових процесах.

Інші категорії людей, такі як жінки, діти або раби, мали обмежену правоздатність. Вони не могли безпосередньо здійснювати деякі права або укласти важливі правові угоди без участі опікунів чи патронів [1].

Дієздатність є важливою складовою правосуб'єктності, оскільки вона визначає здатність особи самотійно здійснювати свої права та

виконувати обов'язки. Це є здатність діяти в межах правового порядку безпосередньо, здійснюючи угоди та інші правові дії. Римське право приділяло особливу увагу віковим та іншим факторам, які могли обмежувати здатність людини самостійно вчиняти юридично значущі дії.

Згідно з римським правом, дієздатність зазвичай настала з досягненням 14 років для хлопців та 12 років для дівчат. Однак, повна дієздатність не завжди наступала з досягненням цього віку. Для хлопців дієздатність досягалася лише після 25 років, коли особа ставала повністю самостійною у правових актах.

Дієздатність могла бути обмежена через психічні або фізичні розлади, неповноліття або залежність від іншої особи. Для осіб, які не мали повної дієздатності, існували інститути опіки та піклування. Це означало, що опікуни чи інші відповідальні особи мали право здійснювати деякі юридичні дії від імені цих людей.

Римське право передбачало різні рівні правоздатності та дієздатності для різних категорій людей, що відповідало соціальним та політичним реаліям того часу. Однак це створювало певні труднощі для осіб, чия здатність діяти в правовому полі була обмежена. Найбільше це стосувалося жінок, рабів, іноземців та неповнолітніх, для яких розмежування прав та можливостей часто призводило до юридичної нерівності.

Жінки у Римі зазвичай мали обмежену дієздатність, що відображалося в їх здатності укладати контракти, володіти майном чи вступати у шлюби. Для них діяли особливі юридичні правила, і, як правило, важливі юридичні акти виконувалися через чоловіків, які були їх опікунами.

Раби не мали власної дієздатності, оскільки вони були власністю своїх господарів. Вони не могли вступати в правові відносини самостійно, а всі їхні дії повинні були бути санкціоновані або виконуватись за наказом власника [2].

Правоздатність та дієздатність є основою для розвитку цивільного права, оскільки вони визначають правову рівність і можливості осіб у правовому середовищі. Римське право стало базою для сучасних концепцій правоздатності та дієздатності в багатьох європейських правових системах. Під впливом римського права в різних країнах було розроблено правові моделі, що регулюють здатність осіб діяти в цивільних правовідносинах, та механізми захисту інтересів осіб з обмеженою правоздатністю чи дієздатністю.

Правоздатність та дієздатність у римському праві були важливими поняттями, що визначали правовий статус особи в суспільстві. Вони заклали основи для сучасного розуміння прав і обов'язків індивідів у правовому світі. Поступова еволюція цих понять допомогла створити більш рівні та справедливі умови для участі осіб у цивільних правовідносинах. Римське приватне право не лише створило правові норми, але й встановило юридичні інститути, що стали основою для розвитку сучасних правових систем.

Римське право, зокрема поняття правоздатності та дієздатності, мало великий вплив на розвиток цивільного права в Європі та інших частинах світу. Навіть у сучасних правових системах, які відрізняються за своїми нормами, можна помітити елементи, запозичені з римської правової традиції. Римське право не лише сформувало базові принципи для багатьох європейських кодексів, а й заклало основи для розвитку юридичної думки та практики, особливо в контексті правосуб'єктності особи.

У більшості сучасних правових систем правоздатність розглядається як загальна здатність особи мати права та обов'язки. Сучасні цивільні кодекси, такі як Цивільний кодекс України, побудовані на принципах, що мають коріння в римському праві. Однак відзначаються важливі зміни, зокрема розширення правоздатності жінок, неповнолітніх та інших соціальних груп. Сучасне право надає особам значно більше можливостей для здійснення своїх прав, а також розробляє механізми для захисту інтересів осіб, чиї права обмежені через фізичні чи психічні особливості [3].

Дієздатність, як здатність особи самостійно здійснювати свої права, є ще однією категорією, яка отримала значний розвиток у сучасному праві. Водночас римське право визначало дієздатність залежно від віку, статі та соціального статусу, сучасне цивільне право більш орієнтоване на індивідуальні характеристики особи. Наприклад, у багатьох країнах право на дієздатність надається з досягненням певного віку, і в більшості випадків відсутні значні обмеження для осіб на основі їхнього статевого або соціального статусу.

Зокрема, в сучасних правових системах часто зустрічається інститут обмеження дієздатності осіб, що мають психічні або інші фізичні розлади. Це подібно до практики римського права, але із значним розвитком механізмів захисту таких осіб, включаючи права на представництво та опіку.

У сучасному праві розуміння правоздатності та дієздатності зазнало істотних змін, зокрема в контексті прав людини. Наприклад, права на рівність і недискримінацію стали центральними у багатьох сучасних правових системах, що є прямим результатом еволюції правоздатності та дієздатності від римських часів до сьогодення.

У сучасних державах існує чітке прагнення забезпечити рівність у правоздатності та дієздатності для всіх категорій осіб, незалежно від їхнього віку, статі, соціального статусу чи фізичних можливостей. Такі зміни стали можливими завдяки боротьбі за права жінок, неповнолітніх та інвалідів, а також завдяки розвитку міжнародних стандартів прав людини, таких як Загальна декларація прав людини та Конвенція про права осіб з інвалідністю.

Як і в римському праві, в сучасному цивільному праві існують певні обмеження щодо дієздатності неповнолітніх та осіб, що мають психічні захворювання. Проте в сучасному праві також з'явилися механізми, які дозволяють таким особам більш активно залучатися до правових відносин, наприклад, через систему опіки, піклування, а також через спеціалізовані судові процедури для захисту їхніх прав.

Правоздатність та дієздатність є важливими категоріями цивільного права України, і вони мають чітке відображення у Цивільному кодексі України. Зокрема, статті Цивільного кодексу детально регламентують питання правоздатності та дієздатності фізичних осіб. Особлива увага приділяється захисту прав осіб, які мають обмежену дієздатність, а також інститутам опіки та піклування.

В Україні, як і в багатьох інших країнах, запроваджено механізми захисту прав осіб з обмеженою дієздатністю. Це включає в себе створення спеціальних органів, які призначають опікунів або піклувальників для осіб, що не можуть самостійно здійснювати свої права через психічні чи фізичні обмеження. Також, система соціального захисту забезпечує осіб з обмеженими можливостями рівними правами у різних сферах життя.

Правоздатність та дієздатність є основоположними категоріями римського приватного права, які визначають правовий статус особи в суспільстві. І хоча ці поняття розвивалися протягом століть і піддалися значним змінам, їх важливість залишається невід'ємною частиною сучасного цивільного права. Враховуючи досвід римського права, сучасні правові системи, зокрема українська, розвивають нові підходи до захисту прав осіб з обмеженими можливостями, гарантують рів-

ність прав і можливостей для всіх членів суспільства, незалежно від їхнього соціального статусу чи фізичних характеристик.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агафонов С. А. Основи римського приватного права. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2006. 141 с.
2. Основи римського приватного права: Підручник За заг. ред. В. І. Борисової та Л. М. Баранової. Х.: Право, 2008. 224 с.
3. Підпригора О. А. Римське приватне право: Підруч. для студ. юрид. спец. вищих навч. закладів. Вид. 3-тє, перероб. та доп. К.: Ін Юре, 2001. 440 с.

Сомок Данійл Миколайович,

студент 1 курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка Токарева В. О.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДДАЛЕНОЇ БІОМЕТРИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

Сучасний світ стрімко змінюється, і технології займають дедалі важливіше місце в нашому повсякденні. Одним із таких інноваційних рішень є дистанційна біометрична ідентифікація, що дозволяє підтвердити особу за допомогою біометричних характеристик – відбитків пальців, розпізнавання обличчя, голосу або райдужної оболонки ока – без необхідності фізичної присутності. У контексті зростаючої цифровізації та потреби в підвищенні рівня безпеки ця технологія набуває широкої популярності, але її застосування потребує ретельного правового регулювання.

Сучасний український закон «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» від 20 листопада 2012 року № 5492-VI визначає біометричні дані як набір характеристик людини, що мають достатню стабільність і дозволяють відрізнити одну особу від іншої [1].

До біометричних даних належать відцифровані підпис, зображення обличчя та відбитки пальців. Загалом, обробка таких даних заборонена згідно з ч. 1 ст. 7 Закону України «Про захист персональних